

Book Review

Planning and Urban Design Standards (1st Edition)

American Planning Association. (2006). Planning and urban design standards (1st ed.). Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยงธนิศร์ พิมลเสถียร

Assistant Professor Yongtanit Pimonsatean, Ph.D.

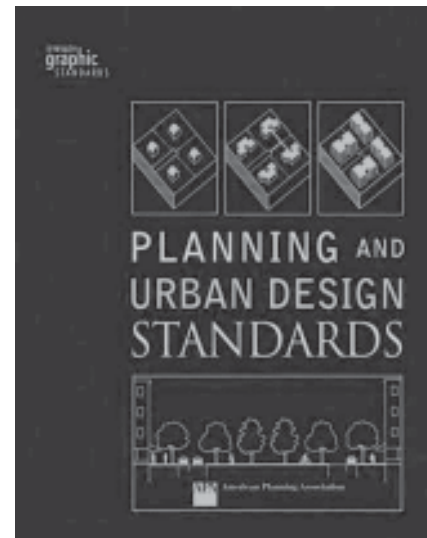
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Faculty of Architecture and Planning, Thammasat University

ในวงการวิชาชีพและการผังเมือง ได้เคยมีการรวบรวมมาตรฐานในการวางและจัดทำผังเมืองมาบ้างแล้วทั้งในประเทศและต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม การจัดทำมาตรฐานด้านการผังเมืองส่วนใหญ่จะไม่ครอบคลุมทุกด้าน บางแห่งมีเฉพาะด้านมาตรฐานการพัฒนาที่อยู่อาศัย หรือด้านการออกแบบชุมชนเมือง หรือมีเฉพาะการวางแผนการใช้ที่ดินและความหนาแน่น หนังสือเล่มนี้ได้มีการรวบรวมและนำเสนอมาตรฐานทุกด้านที่เกี่ยวกับการวางและจัดทำผังเมืองในระดับต่าง ๆ รวมทั้งการออกแบบชุมชนเมืองด้วย

หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาหลักทั้งหมด 6 ส่วน ได้แก่ 1) กระบวนการวางและจัดทำผังเมือง 2) การจัดการสิ่งแวดล้อม 3) โครงสร้าง 4) การสรรค์สร้างรูปลักษณ์ของเมือง 5) วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวางแผน และ 6) การนำแผนมาปฏิบัติ โดยในแต่ละส่วนมีเนื้อหาพอสังเขปดังนี้

1. กระบวนการวางและจัดทำผังเมือง ประกอบด้วยหัวข้อย่อย คือ ก) ประเภทของแผนและผังต่าง ๆ ซึ่งไม่จำกัดเพียงผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ แต่ยังมีแผนและผังลักษณะอื่น ๆ อีก เช่น แผนระดับภาค แผนที่อยู่อาศัย แผนการปรับปรุงฟื้นฟู แผนและผังที่โล่งและสวนสาธารณะ แผนการจราจรและขนส่ง ข) การมีส่วนร่วมของกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งในหัวข้อนี้ นอกจากจะได้อธิบายถึงบทบาทและความจำเป็นของการมีส่วนร่วมแล้ว ยังได้ให้แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยกำหนดรูปแบบสถานที่ ห้องประชุมที่เหมาะสมกับเทคนิควิธีการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ด้วย ค) ขบวนการที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน เป็นการรวบรวมแนวคิดและทฤษฎีที่เป็นกระแสหลักของการวางแผนตั้งแต่ช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20

เป็นต้นมาจนถึงยุคเริ่มต้นของปี ค.ศ. 2000 ในส่วนนี้จะได้เห็นถึงแนวคิดของการวางแผนตั้งแต่ยุคก่อนอนุยานนคร ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 การวางแผนแบบภูมิภาคนิยมในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง และชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงแนวคิดการวางแผนในยุคหลังสงคราม เรื่อยมาจนถึงกระแสการพัฒนาที่ยั่งยืนและเมืองน่าอยู่ที่เป็นที่นิยมอ้างถึงในปัจจุบัน ในส่วนที่ 1. นี้ ผู้อ่านจะได้ทราบถึงกรอบทั้งหมดที่มีของการวางแผนโดยใช้บริบทของตะวันตกอันมีประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศในทวีปยุโรปเป็นหลัก

2. การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องของสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับเมือง ในด้านอากาศ น้ำ ดิน และภัยต่าง ๆ ที่ได้รวบรวมเรื่องราวที่เป็นประเด็นสิ่งแวดล้อมในยุคปัจจุบันด้วย

เช่น การเกิดเกาะความร้อน (heat islands) น้ำท่วม สึนามิ และภัยที่มาจากมนุษย์ ซึ่งรวมถึงการก่อการร้ายด้วย ซึ่งมาตรฐานในกรณีนี้ไม่ได้หมายความว่าใช้มาตรฐานในสาขาต่าง ๆ ในการวางแผน แต่หมายถึงการที่นักวางแผนหรือนักผังเมืองจะต้องคำนึงถึงให้รอบด้านในด้านความเสี่ยงต่าง ๆ ที่จะเกิดภัยดังกล่าวขึ้น

3. โครงสร้าง ในมาตรฐานนี้หมายถึงองค์ประกอบหลักของเมือง ซึ่งได้แก่ อาคารและสิ่งก่อสร้าง การคมนาคมขนส่ง สาธารณูปการต่าง ๆ ส่วนและที่ว่างสาธารณะ ป้ายสัญญาณและป้ายโฆษณา รวมทั้งพื้นที่เกษตรกรรมและป่าในเมือง เนื้อหาในส่วนนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการทบทวนมาตรฐานทางสถาปัตยกรรมและวิศวกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวางผังเมืองและการออกแบบชุมชนเมือง เช่น ขนาดสัดส่วนและวิธีการจัดวางอาคาร ที่จอดรถ ถนน ในส่วนของสาธารณูปการ มีการกำจัดขยะ การบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น ซึ่งได้มีการทบทวนระบบต่าง ๆ รวมทั้งรูปแบบการบริหารจัดการ เพื่อให้ให้นักผังเมืองได้ใช้ประกอบการตัดสินใจในการวางแผน

4. การสรรค์สร้างรูปลักษณ์ของเมือง ในส่วนนี้จะเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับกายภาพและการออกแบบชุมชนเมืองค่อนข้างมาก ซึ่งในหลาย ๆ ส่วนจะไม่ได้เน้นที่ประเด็นของสุนทรียภาพอย่างเดียว แต่เป็นการเชื่อมโยงกับการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินด้วย ซึ่งจะทำให้นักผังเมืองที่ไม่มีความชำนาญทางด้านกายภาพ มีความเข้าใจถึงการเชื่อมโยงนี้มากขึ้น

5. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวางแผน เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการที่สำคัญของการวางแผน ประกอบด้วย การคาดประมาณด้านประชากร เศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัย และที่ว่างและสวนสาธารณะในเมือง นอกจากนั้น ยังมีการประเมินผลกระทบในด้านต่าง ๆ ทั้งผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ผลกระทบด้านงบประมาณ ผลกระทบด้านการจราจร และยังมีการนำเทคนิคด้านการวิเคราะห์ด้วยแผนที่มาใช้ รวมทั้งการประเมินและวิเคราะห์ทัศนียภาพและสุนทรียภาพของเมืองด้วย

6. การนำแผนมาปฏิบัติ ในส่วนนี้ได้เน้นถึงวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำแผนที่วางไว้มาใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ตั้งแต่การบังคับใช้เป็นกฎหมาย ซึ่งได้รวบรวมกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้ การบริหารการพัฒนาของเมือง (growth management) การจัดทำแผนในพื้นที่อนุรักษ์ แผนพื้นที่พิเศษ เศรษฐกิจในเขตพื้นที่เฉพาะของเมือง รวมทั้งแผนการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์

การจัดทำมาตรฐานทางการผังเมืองและการออกแบบชุมชนเมืองของ American Planning Association (APA) ครั้งนี้ มีความแตกต่างจากที่ได้เคยมีการรวบรวมมาหลายประการ ประการแรก คือ การนำศาสตร์ของการผังเมืองและการออกแบบชุมชนเมืองมาบูรณาการกับศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวิศวกรรม ประการที่สอง คือ การกำหนดมาตรฐานที่เดิมกำหนดแต่เพียงตัวเลขให้ผู้ใช้ใช้ตาม แต่มีหลายส่วนในหนังสือเล่มนี้ที่ให้มีการพิจารณาอย่างรอบด้านก่อน แล้วจึงให้ผู้ใช้กำหนดเป็นแนวทางที่เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ หรือที่มักเรียกกันว่าเป็นมาตรฐานเชิงสมรรถนะ (performance standards) ซึ่งดูเหมือนว่าทาง APA มีความระมัดระวังและตระหนักในความแตกต่างและความหลากหลายในบริบทของแต่ละพื้นที่ และประการสุดท้าย คือ การนำมิติของการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ มาเป็นส่วนหนึ่งของมาตรฐานด้วย ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมที่กำลังจะมีบทบาทมากขึ้นในการผังเมืองทั่วโลก

ข้อสังเกตในการจัดทำหนังสือมาตรฐานทางการผังเมืองของ APA ในครั้งนี้ คือ ผู้ที่รวบรวมเป็นองค์กรวิชาชีพ ซึ่งมีบทบาทเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาวิชาการและการปฏิบัติวิชาชีพโดยตรง ซึ่งต่างจากประเทศไทยที่ผู้จัดทำมาตรฐานทางผังเมืองคือหน่วยงานของรัฐ (กรมโยธาธิการและผังเมือง สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร และการเคหะแห่งชาติ เป็นต้น) โดยองค์กรวิชาชีพไม่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเลย

หนังสือเล่มนี้ โดยส่วนใหญ่ยังคงใช้กรณีศึกษาของเมืองในสหรัฐอเมริกาบางเมือง ผู้ใช้ควรมีความระมัดระวังและต้องอาศัยการประยุกต์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของประเทศและบางครั้งอาจต้องใช้เพียงแค่รอบแนวคิดเพื่อนำมาศึกษาในรายละเอียดในแต่ละพื้นที่อีกครั้ง